

Friss Tamás

ELEKTRONIKUS ALÁÍRÁS, PAPIRMENTES RENDELŐ

Eldobható-e ténylegesen a papír, és vajon ez a végén többbe vagy kevesebbe fog kerülni?

Az utóbbi egy-két évben egyre jobban előtérbe kerül a digitális aláírás és papírmentesség kérdése. Számos bank, pénzügyintézet évek óta részben papírmentesen működik, az aláírásunkat pedig erre kialakított tableteken kell odatennünk. A korona vírus járvány inkább csak általánosságban, de szintén hozzájárult ahhoz, hogy kevesebb eszközt akarjunk megfogdosni, többször fizessünk digitális módon például bankkártyával. Szintén a járváynak tudható be, hogy a magyarországi lakosság körében áttörésszerű megértés és elfogadás övezi az EESZT-t, vagyis a betegek kezelésével, ellátásával kapcsolatos digitálisan feldolgozott egészségügyi információkat. Lassan húsz, harminc éve beszélünk digitalizációról, digitális világról, de a hétköznapi életünkben talán csak az elmúlt egy-két évben tapasztalhattuk meg, hogy ez mit is jelent. Ennek a világnak egy szelete a digitális vagy elektronikus aláírás, amely révén azután elkanyarodhatunk oda, hogy 2021-ben már működhet egy vállalkozás papírmentesen. Számoljunk le a városi legendákkal, berögződésekkel és nézzük meg, mi ezzel a helyzet a fogászatban!

Mindjárt az elején tegyünk rendet a fogalmak között!

Az aláírás

Az aláírásunk nem feltétlenül a nevünk kézzel rajzolt leírása. Sokan, ügyvédek, hírességek, celebek, de akár én magam is az évek során kialakítottam egy egyedi kézjegyet, aminek amúgy a nevem kézzel írt változatához nincs köze, nem kiolvasható, nem is ez a célja. Minden aláírás lényege az egyediség és az, hogy hitelt érdemlően igazolja az aláíró szándékát. Tehát ez lehet olvasható vagy egyedi, lehet monogram, vagy akár egy smiley is, ha az érdemben igazolható, hogy az aláíró személyétől származik.

Az aláírás annak igazolására szolgál, hogy az aláíró tudomásul vette, elfogadta vagy hitelesítette a szignált dokumentumot.

Az aláírás jogi megközelítése

Bármely aláírt dokumentum nem lesz automatikusan hiteles. Az aláírás módjának több minősített változata van.

Igazából, ha valamit aláírtunk, az kis túlzással nem is jelent semmit, a kérdés a „bizonyító erő”: mi bizonyítja, hogy azt ténylegesen mi írtuk alá? Innentől kezdődnek a minősítések, amelynek az első lépcsője az, ha két tanú hitelesíti az aláírásunkat. A tanúk sosem a dokumentum tartalmát minősítik vagy hitelesítik, minden esetben csupán azt igazolják, hogy azt valóban mi írtuk alá, szabad akaratunkból. Tehát az aláíró személy valós szándékát igazolják. Egy következő szint, amikor közjegyző (nem, nem ügyvéd, közjegyző) előtt írunk alá. Vita esetén ez utóbbi a legerősebb hitelesítés, tehát például bíróság előtt ez a változat meg sem kérdőjelezhető.

Egy jogi szituációban azt fogják megvizsgálni, hogy az aláírás szándéka, a „beleegyezés” megkérdőjelezhető-e? Csupán azért, mert valaki letagadja, hogy az az aláírás az övé lenne, attól még jogi értelemben az ügy nem lezár, sőt. De ez igaz fordítva is: csak azért, mert valahol ott van az aláírásunk, attól az nem jogilag alátámasztott.

Összegezve: amennyiben valaki egy egyszerű aláírással elfogad vagy hitelesít valamit, az valójában az aláírás jogi értelmezésében a leggyengébb megoldás. **Ennek az egészségügyben további speciális esetei is vannak, de erre majd később térek ki.** Lényegében az aláírás egyfajta minősítése egy dokumentumnak, ahol a hangsúly a hitelességen van.

Az elektronikus aláírás

A köznyelvben és a köztudatban sokszor keveredik össze a digitális és az elektronikus kifejezés. Helyesen alkalmazva a legtagabb kör az „elektronikus aláírás”, amely a 2000-ben, az Egyesült Államokban elfogadott ESIGN törvényen alapszik. Ezt az Európai Unió kevés igazítás után átvette és az eIDAS rövidítés alatt tárgyalja (ez ugyanolyan betűszó, mint például a jobban ismert GDPR). A gyakorlatban ez a típusú aláírás a legismertebb, vagyis amikor egy érintőkéijelzőn az ujjunkkal vagy speciális tollal ugyanúgy aláírunk, mintha papíron tennénk. Önmagában nem kevésbé hiteles, de nem is több, mint a kézi aláírás. Léteznek minősített változatok, amelyek tudják erősíteni az aláírás hitelét, ugyanúgy, mint a hagyományos kézi szignó esetén a tanúk vagy a közjegyző, de az elektronikus aláírás esetén többnyire ezek is valamilyen elektronikus megoldású minősítések.

A digitális aláírás

Ezzel szemben a digitális aláírás kifejezés egy változata az elektronikusoknak, de mindenképpen ez a szűkebb kategória. Külső szolgáltató által kibocsájtott (PKI) hitelesítéssel működik, tehát **ez már egy minősített változata az elektronikus aláírásnak**.

Vagyis a hétköznapi életünkben egyre gyakrabban, postán, csomagfutároknál, bankban szinte mindennap használunk már elektronikus aláírást, vagyis a hagyományos kézi aláírásunknak egy olyan fajtáját, amelyet valamilyen elektronikai berendezésen keresztül tettünk, nem pedig papíron. **Hitelességben, bizonyító erőben nincs különbség!**

Összességében tehát, a papíralapú kézi aláírásunk jogi ereje semmivel nem több, mintha ugyanezt elektronikus formában tennénk meg. Mindezekről a 2016-ban az EU-ban kiadott eIDAS ad részletes definíciókat azoknak, akik szeretnének elmélyedni a jogi szövegben. A különbség csak a minősített aláírásokban van, és ott is csak abban, hogy milyen módon történik meg az a minősítés elektronikusan, ami a hagyományos módon tanúval és közjegyzővel történhet.

A biometrikus aláírás

Ez a típus írja körbe legprecízebben az elektronikus aláírások leggyakoribb változatát, vagyis amikor valamilyen módon a kézi aláírásunkat digitálisan készítjük el. Mitől bio? A biometrikusan tett aláírásaink lényege, hogy a technológiai berendezéseken keresztül számos kiegészítő adat jön létre, amelyeket ezek a rendszerek tárolnak és garantált módon társítanak az aláírt dokumentumhoz. Vagyis egy elektronikusan aláírt és csak elektronikusan létező dokumentum olyan nem szabad szemmel látható speciális adatokat is tartalmaz, amelyek a hitelességet igazolhatják. Ilyen például az aláírásra vonatkozó nyomásmélység, a sebesség, a mozgás gyorsulása és technológiánként eltérően összesen akár negyven különböző fizikai adottság. **Ez a hétköznapi életben leggyakrabban használt elektronikus aláírás típus, amely teljesen azonos mértékben elfogadott a papíron, tollal történő aláírással. A bírói gyakorlatban, illetve jogvita esetén a bíróság általi megítélése teljesen azonos és elfogadott. Egy biometrikusan aláírt dokumentum nem lesz kevésbé hiteles és nem lesz nehezebben felhasználható jogvitákban, mint a hagyományos papíralapú.** Ugyanakkor a bizonyító ereje önmagában semmivel nem is magasabb, bár könnyebben és pontosabban igazolható az aláírás hitelessége, de jogi minősítése nem magasabb a legegyszerűbb kézi aláírásnál. Amennyiben valaki magasabb jogi garanciát kíván, annak akár papír-, akár elektronikus alapon a minősítések különböző változatait kell választania, ezek azonban a hétköznapi életben ritkák, a rendelői egészségügyi dokumentáció, betegdokumentáció készítésében nem indokoltak és nem is életszerűek.

Egy fogorvosi rendelőben az összes résztvevő papíralapú, tollal végzett aláírása kiváltható hatásvesztés nélkül biometrikus aláírásra.

Mivel ez az aláírás típus a leggyakoribb, amelyet szinte mindannyian használunk is már évek óta akár a villanyóra

leolvasónál, akár postai levelek átvételekor, akár csomag kézbesítésénél, de egyre gyakrabban pénzüzetekben is, így nézzük ezt meg kicsit közelebbről is!

A biometrikus aláírás kifejezés alatt olyan szignálást értünk, amelyek esetében az elektronikus dokumentumon az aláíró saját, elektronikus formában létező biometrikus (tehát saját testére, egyéni, egyedi fizikai, biológiai adottságára vonatkozó) adatát helyezi el. Ilyenek a fent említett kézmozgás, gyorsaság, nyomásmélység, stb. Az ilyen kézi aláírásoknak két változata ismert: az egyik a papíron való elkészítés, majd annak beszkenelése, a valóságban pedig még gyakrabban a tableten, telefonon ujjal, vagy elektronikus tollal való bevitele.

Létezhet más biometrikus adatokon alapuló hitelesítés is, ezek azonban speciális eszközöket kívánnak. Ilyen például az ujjlenyomat azonosító, az írisz szkennel, vagy a véna szkennel is, de ezek nem széles körben elterjedt megoldások a hardver használati nehézségek miatt.

A biometrikus aláírások elektronikus felhasználása nagyon változatos lehet. Ennek alkalmazása főleg azokban az esetekben fordul elő, ahol az aláírók azonosítása az aláírást megelőzően nem történt meg egy külön erre szolgáló folyamatban. Magánszemélyek esetében ez a hagyományos papíralapú aláírásnál is igaz, vagyis egy átlagos aláírásnál a hitelesítést nem erősíti semmilyen külső tényező (például közjegyző). Ugyanez elmondható a biometrikus aláírásról is, vagyis magánszemélyek esetén külön minősítés nélkül megegyezik a hagyományos aláírással. A biometrikus aláírások készítésére alkalmazott jelenlegi technológiákban jellemzően nem kerül sor független bizalmi fél bevonására (például ügyvéd, közjegyző, bizalmi szolgáltató). Tekintve, hogy a legtöbb esetben a dokumentumokon több résztvevő fél aláírása is egyszerre szerepel, így előfordulhat, hogy az egyes felek aláírásának biztonsági szintje eltér (például az egyik fél magánszemély és biometrikusan ír alá, míg a másik intézményi, és más elektronikus, PKI szintű aláírással igazolja magát). Ezek az esetek teljesen normálisak és szükségszerűek, a végeredményben és a joghatásban nincs közöttük különbség, azaz egy dokumentumon nyugodtan lehet eltérő biztonsági szintű többféle aláírás a különböző felektől. Így például a rendelő is lehet intézményileg azonosított e-aláíró, de kérheti ehhez bizalmi szolgáltató külső igazolását is.

Garanciák

Akár a hagyományos papíralapú, akár az elektronikus aláírás arra szolgál, hogy a vele hitelesített dokumentumot a valódi aláíró ne tagadhassa le, továbbá, hogy a dokumentumot ne lehessen hamisítani vagy hamisan másénak tulajdonítani. Mivel a tagadás többféle is lehet, így az aláírásnak is komplex módon kell védelmet nyújtania.

Egy jogvita esetén az aláíró akár valósan, akár hamisan is állíthatja, hogy a dokumentumot nem ő írta alá, vagy az aláírt dokumentum tartalmát megváltoztatták az aláírása után. Esetleg azt is, hogy az aláírás az övé, de azt nem a jelzett időben tette. Egy átfogó aláírási szolgáltatás esetén a rend-

szernek megfelelő garanciákat kell tudnia adni, ezek azonban függetlenek magától az e-aláírótól, annak biometrikus mivoltától, és a minősítésektől is. Ilyen átfogó megoldás lehet az időbélyeg használata, a külső bizalmi szolgáltató bevonása, vagy olyan egyéb dokumentum menedzsment megoldások, amelyek segítik valamelyik fél állításának alátámasztását. Ezekre számos megoldás létezik, amelyek nem elektronikus vagy digitális technológia függők, hanem a jogi gyakorlattal relevánsak.

Megvizsgálva ezeket a technológiákat, mindenképpen kijelenthető, hogy egy egészségügyi szolgáltató – jelen esetben egy fogászati rendelő – sok tekintetben speciális eset. Ez alkalommal azonban elmondható, hogy jó értelemben speciális, hiszen az aláírás hitelessége eleve korlátozottan megkérdőjelezhető, tekintve, hogy a páciens részt vesz egy kezelésben, amely nyilván nem történhet a valós szándéka nélkül. Így tehát – és persze itt jön a fekete leves is – első sorban nem az a kérdés, hogy elektronikus aláírási (mondjuk biometrikus) megoldást alkalmazunk-e a rendelőben és azt papírmintessé tesszük-e, hiszen ezek önmagában remek lehetőségek, hanem az, hogy az adott szituációban akár papíron, akár elektronikusan hogyan védhető a rendelő jogos érdeke. Ez pedig folyamatirányítás és dokumentummenedzsment kérdése. Az ugyanis, hogy a páciens részt kíván venni a kezelésben, az általában megkérdőjelezhetetlen, így a részletek szakmai és minőségi kérdésében vannak elrejtve. Egy páciens képviselő jogász valószínűleg nem azt próbálja majd megkérdőjelezni, hogy a páciens aláírása szerepel-e egy dokumentumon, hanem az aláírás létrejöttének körülményeit és a dokumentum tartalmi cizelláltságát fogják vizsgálni. Ténykérdés azonban, hogy egy jól alkalmazott rendelői szabályrendszer és dokumentumkezelés sokkal automatizáltabb, könnyebb, gyorsabban működtethető biometrikus aláírás alkalmazásával, elektronikusan.

A páciens oldaláról nézve

A beteg szempontjából az egész folyamat valószínűleg igen kedvező. Általánosságban elmondható, hogy az elektronikus aláírás részben a pénzintézetek buzgalma, részben a covid okozta érintésmentességre vonatkozó felhajtó ereje miatt jelentősen elfogadottabbá, egyértelműbbé vált. A piac edukálttá vált a témában, az emberek nem lepődnek meg az ilyen technológiák láttán.

De nézzünk néhány konkrét előnyt! Mindenképpen pozitív benyomást kelt a páciensben, hogy modern technológiával találkozik, bizalmat ébreszt benne minden további ismeretlennel kapcsolatban is, hiszen látja, hogy a rendelő haladó szellemű, modern eszközöket használ és ez várhatóan így lesz az általa kevésbé megítélhető egészségügyi ellátás során is. Mindenképpen szintén pozitívum, hogy nem kell a váró egyik székében ülve a térdén vagy más kényelmetlen pozícióban hosszas papírmunkával foglalkoznia. Lássuk be, a legtöbb rendelői váró szép, látványos belsőépítészeti megoldások, kényelmes székek, esztétika jellemzi őket, ugyanakkor érthető módon nem azzal a szemlélettel készültek, hogy ott sok ív, apróbetűs papír kitöltésére legyen ideális helyszín. Nincs íróasztal vagy ha-

sonló. Tehát a páciensnek mindenképpen kényelmesebb is a tabletes adatbevitel és szintén egy plusz pontként értékelheti.

A nagy edukáltság ellenére – vagy talán éppen azért – a pácienseknek nem biztos, hogy egyértelmű, hogy éppen milyen típusú aláírási fokozat az, amit ő a váróban ad. Ez persze természetesen nem a betegen múlik, nem ő dönti el, hogy milyen elektronikus aláírási fokozat (minősítettség) szerinti szignóval szolgál, hanem a rendelő, vagy még inkább a logika és a jog. Ahogy fent is taglaltam, a páciens tabletes elektronikus, azon belül is biometrikus aláírása teljes egészében megegyező joghatású a hagyományos papír alapon történő aláírással. Semmiel nem erősebb vagy gyengébb minősítésű. A rendelőt védő pozitív kiegészítések nem az aláírás típusából fakadnak, hanem legfeljebb adott szoftver-megoldás esetén a dokumentum menedzsment technológiából, amely más előnyöket is adhat egy elektronikus adatkezelési megoldás esetén. A páciens szempontjából azonban ez ugyanolyan aláírás, mint amit papíron is tenne. Ez elvileg számára is evidens kellene, hogy legyen – ha egyáltalán megfogalmazódik benne a kérdés – de természetesen nem tud evidens lenni, hiszen olyan új területről van szó, amely háttere azért nem teljes értékűen társadalmilag ismert, legfeljebb elfogadott. Voltaképpen azt gondolom, hogy a legtöbb átlagember papír alapú aláírása esetén sincs tisztában azzal, hogy milyen jogilag minősített esetei vannak az aláírásnak, mi mikor minősül magánokiratnak, mikor közokiratnak és hasonlóknak. Nagyon leegyszerűsítve azonban elmondható, hogy egy papíralapú aláírás akkortól kezd minősítetté válni, hogy ha van ott „még valaki” aki aláír. Tehát tanúk, ügyvéd, közjegyző. Hogyan kell ezt értelmezni elektronikus aláírás esetén? Ugyanilyen módon leegyszerűsítve onnan megállapítható, hogy az e-aláírás teljesen hagyományos aláírás-e vagy fokozott minősítésű, hogy kell-e hozzá valamilyen fizikai eszköz az aláírásom mellé. Tehát például az új fajta elektronikus személyi igazolvány lehet egy ilyen fizikai eszköz, de cégvezetők aláírásának hitelesítéséhez például USB alapú hardware kulcs funkcionál hasonlóként. Ugyanígy az ügyvédeknek is. A lényeg a fizikai eszköz, amelyek alkalmazása esetén viszont nem kérik a rendszerek a tollal rajzolt aláírást. Orvosok esetén ilyen minősített aláírás például az EESZT-be feltöltött adatok hitelesítése, pontosan ezért van szükség a kártyaolvasóra és az újfajta személyi igazolványra, mivel az abban lévő microchip egy ilyen hitelesítő eszköz. Tehát, ha elektronikusan írnak alá ujjheggyel vagy tollal egy kijelzőn, az minden esetben alap típusú, hagyományos aláírás – legfeljebb új technológiai eszközökkel. De nem minősített. Ha minősített aláírásra lenne szükség (és itt térek vissza a fentebb említett logikára és jogra), akkor a kézzel rajzolt helyett egy külső féltől kapott fizikai eszközzel lehet az aláírást hitelesen megtenni. A külső fél okán lesz hitelesebb, vagyis egy objektív, külső fél biztosítja az aláíró minősítését. De ez általában magánokiratok esetén nem indokolt, illetve a logika azt diktálja, hogy egy anamnézis lap szignálásához azért nem kell sem ügyvéd, sem közjegyző, tehát elektronikus esetben sem kell a fokozott minősítésű megoldás.